שיל"ת

קונטרס

דפירשנו

על סדר הדף היומי

קובץ ביאורים והערות על סדר הדף היומי שנתלבנו
בלימוד בצוותא על ידי

הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו
והבה"ח יוסף יצחק גולדשטיין הי"ו

יוצא לאור ע"י
ארגון שיעורי תורה שע"י קהילת קרעטשניף

גיליון שיג שנה ז' פרשת ויצא חודש כסלו שנת ה' תשפ"ז לפ"ג
בכורות נו. – סא: & ערכין ב. – ב:

קוראים המעוניינים להצטרף לרשימת תפוצה במייל
ניתן לפנות לכתובת המייל
sh**0533132203**@gmail.com

להנצחות וכן לכל ענייני הגליון ניתן לפנות
להר"ר זלמן חיים הומינר בפל' 053-3132203

נ.ב. הביאורים וההערות נכתבו תוך כדי לימוד ואפשר ונפלו טעויות ולכן נבקש מכל מי שיש לו הערות או הארות אם יוכל לשלוח בכתב לכתובת מייל הנ"ל.

פרנס השבוע

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה

שגורה בזאת

לכ''ק מרן אדונינו מורנו ורבנו

שליט''א

לרגל שמחת נישואי נכדו חביבו

הרב מאיר שלום הי''ו

בן הרה''צ רב דקהילתנו שליט''א

חתן כ''ק האדמו''ר מדזיקוב ויזניץ שליט''א

עב''ג נכדת

כ''ק האדמו''רים ממעליץ ומדעעש שליט''א

יהא רעוא מן קדם שמיא שיאריך ימים על
ממלכתו בבריות גופא ונהורא מעליא
ונשפע כולנו משמחה זו השפעות טובות
ברוחניות ובגשמיות

בברכה

מערכת דפירשנו

מה בגליון?

- הא לאמרו בגמ' גופא אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן לקח עשרה עוברים במעי אמן כולן נכנסין לזיל להתעשר וכו' איתיביה ר' שמעון בן אליקים לר' אלעזר הלקוח חל על מחוסר זמן אמר ליה זו אינה משנה ואת"ל משנה ר' שמעון בן יהודה היא משום ר' שמעון לאמר מחוסר זמן נכנס לזיל להתעשר, והיינו להקשה ר' שמעון בן אליקים לזיך אמרת דבמעי אמן כיון דלאו בשעת עשייה היא, לעיין אי אפשר לעשרם קודם שנולדו, אין להם פטור מעשר משום לקוח, והרי אפי' על מחוסר זמן שכבר נולד רק שעדיין אינו בן שבעת ימים מצינו בריית לחל עליו פטור לקוח לגבי מעשר, ות"כ כ"ש כאן גבי עובר במעי אמו שיהא חל עליו פטור לקוח לגבי מעשר. והשיב לו ר' אלעזר לאינה משנה לאין זו משנה מדוייקת, ואפי' אם כן תאמר למדוייקת היא ודאי כר' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון היא, והטעם להוא סובר לפטור משום דלעתו הגם שמחוסר זמן הוא מ"מ נכנס להתעשר, דממילא משום דשעת עשייה היא לכך חל עליו פטור לקוח לגבי מעשר, אבל גבי מעי אמן לאין זה שעת עשייה ודאי לא חל עליו פטור לקוח, וקשה לזיך אמר כאן ר' אלעזר דשיטת ר' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון היא, ומשמע לאין זה להלכה ואנן לא סבירא לן כן, והרי מדברי ר' יוחנן עלמו משמע להוא סובר כמותו, דהרי ר' יוחנן אמר דינו דווקא גבי עובר במעי אמו, ואם לדעתו מחוסר זמן אינו נכנס ליר להתעשר ולא נחשב

לשעת עשייה, ק"ל למה לא לימד ר' יוחנן דינו גם לגבי מחוסר זמן, הרי בזה ליכא חילוק גדול יותר שלא יהא חל עליו פטור לקוח, ואפי' לחר שגולל והוא לפנינו, ומשום לשון זה שעת עשייה, ומכך דלא לימד כן ר' יוחנן משמע דגם הוא סובר למחוסר זמן כן הוי שעת עשייה וכן חל עליו פטור לקוח, וממילא למה לימד ר' אלעזר דשיטת ר' שמעון היא? (הערה פ"ג)

- הא לתירצו בגמ' אלא תרגמה ר' שמעון בר' אבא קמיה דר' יוחנן במעשר בזמן הזה עסקינן ומשום תקלה אי הכי מאי איריא תרי אפי' חד נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא חד דלית ליה פסילא אבל תרי כיון דנפיקי פסילא ליאהינהו עד דניפול בהו מומא ואיכלינהו קמ"ל. היינו דהו"א להיות ובשנים אייתי והפסילו מרובה לא נמותם, אלא נמתין עד שיפול בהם מום וייאכלו, וזה קמ"ל דגם בשנים הלין הוא דימותו ומשום תחשש תקלה שיבואו לגוז אותם או לעבוד בהם. אבל קשה לאם משום תקלה ימותו, למה בבריייתא לכתיב בה להלין הוא שיירעו, וכפי שביארנו דהיינו כרבנן דסברו לאין מביאין קדשים לבית הפסול, והיינו בזמן שבית המקדש קיים, למה שם לא חיישינן לתקלה ולא לימרו דהלין הוא שימותו, ואם שם כן אפשר להמתין שיפול בהם מום, למה כאן בזמן הזה אי אפשר להמתין וכן חיישינן לתקלה, ומאי שנא? (הערה פ"ט)

מסכת ערכין

- מה ללמדו במשנה הכל מעריכין ונערכין וכו' טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך

אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית, והיינו דבתורה כתוב רק ערך של זכר או של נקבה, ואילו הטומטום והאנדרוגינוס כיון דאינם לא זכר ודאי ולא נקבה ודאית, אי אפשר להעריכם, דספק ניהו, וקשה דלמה לא נעריכם לכל הפחות כנקבה, והיינו דגם אם לכתחילה אין להעריכם מספק, מ"מ מי שאמר על טומטום או אנדרוגינוס ערכו עלי למה לא יהא חייב מספק לכל הפחות כפי ערך נקבה. ובשלמא לאלו הסוברים שהם בריה בפני עצמם, ניחא למה אין נערכין אפי' בדיעבד, כיון דאולי גרעו מנקבה, ועוד, דאין זה מה שכתוב בתורה, דבתורה איירי בזכר או בנקבה, ואילו בריה זו של טומטום ואנדרוגינוס לא איירי בה התורה, אבל לאלו הסוברים שספק בין זכר ונקבה ניהו, הקושיא במקומה עומדת למה לא יהא חייב לכל הפחות כנקבה? (הערה ו')

- הא דאמרו בגמ' לאתויי סומא באחת מעיניו ודאי כי האי תנא דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום ר' יהודה סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה כדרך שאתה לראות כך הוא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. היינו דכתיב שהקב"ה בבואו לראות את ישראל באים לפניו, בד' עיניו הוא רואה אותם, כך מי שבא ליראות היינו לווקא מי שבא עם שתי עיניו, ומי שאין לו אלא עין אחת, דהיינו סומא באחת מעיניו אינו חייב ליראות. אבל קשה דהיכן מצינו דהקב"ה יש לו ד' עינייס, וכי צורת פניס יש לו כביכול להקב"ה, ומה הוא הדמיון שבא לראות בשתי עיניו? (הערה ג')

דף נו ע"א

פג. בגמ' גופא אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן לקח עשרה עוברים במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר וכו' איתיביה ר' שמעון בן אליקים לר' אלעזר הלקוח חל על מחוסר זמן אמר ליה זו אינה משנה ואת"ל משנה ר' שמעון בן יהודה היא משום ר' שמעון דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. היינו דהקשה ר' שמעון בן אליקים דאיך אמרת דבמעי אמן כיון דלאו בשעת עשייה היא, דעדיין אי אפשר לעשרם קודם שנולדו, אין להם פטור מעשר משום לקוח, והרי אפי' על מחוסר זמן שכבר נולד רק שעדיין אינו בן שבעת ימים מצינו ברייתא דחל עליו פטור לקוח לגבי מעשר, וא"כ כ"ש כאן גבי עובר במעי אמו שיהא חל עליו פטור לקוח לגבי מעשר. והשיב לו ר' אלעזר דאינה משנה דאין זו משנה מדוייקת, ואפי' אם כן תאמר דמדוייקת היא ודאי כר' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון היא, והטעם דהוא סובר דפטור משום דלדעתו הגם שמחוסר זמן הוא מ"מ נכנס להתעשר, דממילא משום דשעת עשייה היא לכך חל עליו פטור לקוח לגבי מעשר, אבל גבי מעי אמן דאין זה שעת עשייה ודאי לא חל עליו פטור לקוח. אבל קשה דאיך אמר כאן ר' אלעזר דשיטת ר' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון היא, ומשמע דאין זה להלכה ואנן לא סבירא לן כן, והרי מדברי ר' יוחנן עצמו משמע דהוא סובר כמותו, דהרי ר' יוחנן אמר דינו דווקא גבי עובר במעי אמו, ואם לדעתו מחוסר זמן אינו נכנס דיר להתעשר ולא נחשב לשעת עשייה, א"כ למה לא אמר ר' יוחנן דינו גם לגבי מחוסר זמן, הרי בזה איכא חידוש גדול יותר שלא יהא חל עליו פטור לקוח, ואפי' אחר שנולד והוא לפנינו, ומשום דאין זה שעת עשייה, ומכך דלא אמר כן ר' יוחנן משמע דגם הוא סובר דמחוסר זמן כן הוי שעת עשייה וכן חל עליו פטור לקוח, וממילא למה אמר ר' אלעזר דשיטת ר' שמעון היא. ואולי יש לומר דעל אף דלא

סבר ר' יוחנן כר' שמעון דמחוסר זמן נכנם להתעשר, מ"מ רצה לומר דינו לפי כולי עלמא, ולכך אמר כן על עובר במעי אמו דגם לר' שמעון לא חל עליו פטור לקוח. אבל קשה דלפי מה שאמר ר' אלעזר בתחלה גבי הא דהלקוח חל על מחוסר זמן דאינה משנה, והיינו דאינה מדוייקת ואינה נכונה, למה אינה נכונה, והרי מדברי ר' יוחנן עצמה משמע כן וכנ"ל, וצ"ע.

דף נח ע"א

פד. בגמ' ואע"ג דתנן עד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט ניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה וחדר לזבון וליכול ואמאי קרי ליה גורן דטבלה כגורן. היינו דעד שלא הגיע פרום הפסח או אחד מג' זמני הגורן האחרים מותר למכור ולשחוט הבהמות, ומה דאין מצוי לקנות קודם פרום הפסח משום דאינשי ניחא להו לעביד מצוה בממונם, ונקרא גורן כיון דהגורן מתיר הבהמות כמו טבל שניתר כשהוא מעשרן. אבל קשה דהרי אמרנו דלא נאסרו למכור ולשחוט קודם הגורן, דממילא איך הוא מתירן כטבל דגורן. ועיין ברש"י דביאר דהיינו מדרבנן כפי שאמרו במשנה דמשהגיע הגורן לא ימכור ולא ישחוט עד שיעשר. אבל גם על זה קשה דהרי אין כמעט זמן זנאסר למכור ולשחוט, דעד הגורן דהיינו עד פרום הפסח לא נאסרו, ומשהגיע הגורן דהיינו בפרום הפסח מיד הוא מעשרן, דממילא איה איסור הוא מתיר, ואיך אפשר לדמותו לטבל שהיה אסור כל זמן שלא נאסרו אפי' קודם זמן הגורן. וצריך לומר דאין נפק"מ כמה זמן האיסור, דהרי גם בטבל אין בהכרח הרבה זמן אסור, דהרי יכול לעשרן מיד שקטפן מן העץ ומיד יותרו באכילה, וכל החילוק הוא רק דכאן אין מעשרין מיד עד שיגיע זמן הגורן, ואילו בסתם טבל מעשרן מתי שירצה, דממילא בזמן האסור הם שווים, דבשניהם משעת החיוב לעשרן הם אסורים, ובשניהם יכול לעשרן

מיד ולהתירן, דממילא ניחא למה נקרא גורן דטבלה כגורן.

דף נח ע״ב

פה. בגמ׳ תנו רבנן כל אשר יעבר תחת פרט לטריפה שאינה עוברת תחת השבט מצוה למנותן בשבט לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין תלמוד לומר העשירי קדש מכל מקום ואין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין תלמוד לומר יהיה קדש מכל מקום. היינו דעל אף שלכתחילה צריך לקרותו עשירי כדי לקדשו, מכל מקום גם בלא שקרא שמו עשירי יהיה קדוש אם הוא עבר עשירי. אבל קשה דא״כ למה בשקרא לתשיעי ולעשירי ולאחד עשר עשירי כולם קדושין, וכפי שמצינו מתניתין בזה, הרי לא השם הוא המקדשו וממילא למה שם לא נאמר דרק העשירי קדוש, דהרי אמרנו כאן דלא בקראית השם תליא מילתא. וצריך לומר דגם אם אין זה מעכב, ובלא קריאת השם גם יהא קדוש, מ״מ בשקרא שמו חל עליו קדושת מעשר. אבל באמת קשה דהיכן מצינו כלל לימוד לקריאת השם שהוא מקדשו, דהרי לכאורה כאן מצינו לימוד לשיעבור ושיהא נמנה בשבט, אבל לקריאת השם היכן מצינו לימוד, והגם דאמרו כאן בברייתא ואין לי אלא שקרא שמו עשירי, מ״מ קשה היכן מצינו באמת לימוד לזה, וצ״ע.

דף נט ע״א

פו. בגמ׳ אמר רבא עשירי מאליו הוא קדוש מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתניא אין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין תלמוד לומא עשירי יהיה קדש מכל מקום ודלמא עשירי הוא דלא קריה קדש קריה. היינו דהו״א שלמד רבא דעשירי קדוש מאליו מהא דאמרו בברייתא דגם בלא שקראו עשירי הוא קדוש, וזה דחו בגמ׳ דמשם איכא ראיה רק דעשירי אין צריך לקרותו, אבל אפשר דקדש כן בעינן לקרותו כדי

שיהא קדוש, ומנין לרבא דמאליו הוא קדוש. אבל קשה דהרי הלימוד בברייתא דאין צריך לקרותו עשירי, הוא מכך דכתיב בפסוק עשירי יהיה קדש דמשמע שאין הדבר תלוי באיזה מעשה אלא מאליו בשביל שהוא עשירי הוא קדוש, וממילא כשם שיש ללמוד מינה דלא בעינן לקרותו עשירי, יש ללמוד מינה דגם קדש לא בעינן לקרותו, דמשמע דמאליו הוא קדוש בשביל שהוא עשירי, וממילא שפיר ילמד רבא מינה, ומה היא הדחייה שדחו בגמ' על זה, וצ"ע.

דף נט ע"ב

פז. אמר רבא מנין הראוי פוטר מנא ליה לרבא הא וכו' אלא אמר רבא אמר קרא יעבור ולא שכבר עבר מאי שכבר עבר אי דעשר עילוייהו צריכא למימרא אלא לאו דאיפטרו לחו במנין הראוי. היינו דמכך שלמידים מדכתיב יעבור תחת השבט ולא שכבר עבר, במנין הראוי אירי דמלמדנו הכתוב דלא יעבור שוב תחת השבט ונפטרו במנין הראוי. אבל קשה דלמה לא נאמר דיעבור ולא שכבר עבר אירי בשכבר עישרו עליהם, ומה דקשיא לך עשר עילוייהו צריכא למימרא, יש לומר דאירי באופן שקפץ אחד מן אלו שעברו ועישרו עליהם לתוך אלו שעדיין לא עברו ונמנו, דהחידוש הוא דפטורים כולן מספק וכפי שאמרנו למעלה, ואין אומרים דיעביר שוב את כולן וימעט מן המנין כמה שקפצו מן המנויין, ומשום דבעינן יעבור ולא שכבר עברו, וממילא מה ההכרח לומר דלא שכבר עבר במנויין ובלא שעישרו עליהן אירי, וממילא עדיין יקשה לרבא מניין לו דמנין הראוי פוטר. ועוד קשה האיך שייך כלל לומר דאירי שם במנין הראוי דפוטר, ונלמד מיעבור ולא שכבר עבר, הרי במנין הראוי פטרינן אפי' שעדיין לא עבר, ורק במה שהיה ראוי לעבור כבר פטרינן אותן מלעבור, וזה מניין לו לרבא, דלמא דווקא בשכבר עבר תחת השבט בזה פטרינן אפי' שעדיין לא עישר עליהם, אבל באלו שהיה ראויין למנין

ועדיין נשארו בדיר ולא עברו תחת השבט, מנין שגם הם יפטרו במנין הראוי, וצ"ע.

דף ס ע"א

פח. בגמ' והתניא תעה עשר טלאים לא יאמר אברר עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורין אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר פטורין תרגמה רב הונא בר סחורה קמיה דרבא בריגלא בדיר שיש לו שני פתחים עסקינן ויצאו תשעה בפתח זה ותשעה בפתח זה דהאיך חד חזי להכא ולהכא. היינו מה שהקשו סתירה בין הברייתות דלעיל כתיב דבתשעה עשר השאר מצטרפין לגורן אחר, ואילו כאן כתיב דהשאר פטורין, תירץ רב הונא בר סחורה דאיירי בשהיו שם שני פתחים דבאמת כולם נמנו והיו במנין הראוי, דהרי אותו חד חזיא להכא ולהכא, ולכך כולן פטורין, אבל באמת בהיה רק פתח אחד והוציא רק עשרה השאר מצטרפין לגורן אחר. אבל קשה איך שייך לומר דאיירי בשני פתחים ושהוציא כולן משני הפתחים, הרי להדיא כתיב בברייתא דהוציא רק עשרה והשאר פטורין, משמע דהתשעה האחרים נשארו בדיר ולא הוציאן כלל, ומ"מ אמרו דהשאר פטורין ואפי' דלא היו במנין הראוי, וממילא הסתירה בעינה עומדת, וגם באמת קשה על ברייתא זו למה השאר פטורין. ואולי יש לומר בדוחק שמה שכתוב שהוציא עשרה, היינו דמפתח אחד הוציא עשרה, ואילו מן הפתח השני הוציא רק תשעה, והשאר היינו אוץ שלא יצאו באותו פתח שיצאו בו עשרה, וממילא כן שייך להוקים הברייתא בשהיו בו ב' פתחים שוכולן היו במנין הראוי, דהרי קודם שהוציא העשירי מפתח אחד היה ראוי לצאת מהא ומהכא.

דף סא ע"א

פט. בגמ' אלא תרגמה ר' שמעון בר' אבא קמיה דר' יוחנן במעשר

בזמן הזה עסקינן ומשום תקלה אי הכי מאי איריא תרי אפי׳ חד נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא חד דלית ליה פסידא אבל תרי כיון דנפישי פסידא לישהינהו עד דניפול בהו מומא וליכלינהו קמ״ל. היינו דהו״א דהיות ובשנים אירי והפסידו מרובה לא נמותם, אלא נמתין עד שיפול בהם מום וייאכלו, וזה קמ״ל דגם בשנים הדין הוא דימותו ומשום תחשש תקלה שיבואו לגוז אותם או לעבוד בהם. אבל קשה דאם משום תקלה ימותו, למה בברייתא דכתיב בה דהדין הוא שירעו, וכפי שביארנו דהיינו כרבנן דסברו דאין מביאין קדשים לבית הפסול, והיינו בזמן שבית המקדש קיים, למה שם לא חיישינן לתקלה ולא אמרו דהדין הוא שימותו, ואם שם כן אפשר להמתין שיפול בהם מום, למה כאן בזמן הזה אי אפשר להמתין וכן חיישינן לתקלה, ומאי שנא, וצ״ע.

מסכת ערכין

דף ב ע"א

א. במשנה הכל מעריכין ונערכין וכו' טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית. היינו דבתורה כתוב רק ערך של זכר או של נקבה, ואילו הטומטום והאנדרוגינוס כיון דאינם לא זכר ודאי ולא נקבה ודאית, אי אפשר להעריכם, דספק נינהו. אבל קשה דלמה לא נעריכם לכל הפחות כנקבה, והיינו דגם אם לכתחילה אין להעריכם מספק, מ"מ מי שאמר על טומטום או אנדרוגינוס ערכו עלי למה לא יהא חייב מספק לכל הפחות כפי ערך נקבה. ובשלמא לאלו הסוברים שהם בריה בפני עצמם, ניחא למה אין נערכין אפי' בדיעבד, כיון דאולי גרעו מנקבה, ועוד, דאין זה מה שכתוב בתורה, דבתורה איירי בזכר או בנקבה, ואילו בריה זו של טומטום ואנדרוגינוס לא איירי בה התורה, אבל לאלו הסוברים שספק בין זכר ונקבה נינהו, הקושיא במקומה עומדת למה לא יהא חייב לכל הפחות כנקבה, וצ"ע. ומה שיקשה האיך אינם נערכים והא בגמ' ילפינן מבערכך נפשות דנפש כל דהו יש לו ערך, ומינה ילפינן למנוול ומוכה שחין, וא"כ האיך נאמר דטומטום ואנדרוגינוס אין נערכין, וכי אינם בכלל נפש כל דהו. צריך לומר דבכלל נפשות נינהו, אבל בכלל ערכך אינם, דאין אנו יודעים כמה ערכם, והתורה אמרה בערכך היינו בדבר שאפשר לידע ערכו.

ב. **בגמ׳ דתניא יורש סומך יורש מימר ר׳ יהודה אומר יורש אינו סומך יורש אינו מימר מאי טעמא דר׳ יהודה קרבנו ולא קרבן אביו ויליף תחלת הקדש מסוף הקדש מה סוף הקדש יורש אינו סומך אף תחלת הקדש יורש אינו מימר ורבנן המר ימיר לרבות את היורש וילפינן סוף הקדש מתחלת הקדש וכו׳.** היינו דר׳ יהודה ורבנן לכל אחד יש לימוד או לרבות או לעט היורש, באחד מן הדינים דתמורה או סמיכה, וילפינן זה מזה להשוות דין היורש בשני הדינים. אבל קשה דממה נפך אם בסתם יש לומר מסברא דיורש כאביו, למאי צריכין רבנן לימוד מהמר ימיר למימר דמימר כאביו, ואם בסתם ברור לן דיורש אינו כאביו, למאי צריך ר׳ יהודה לימוד מקרבנו לומר דדינו כאביו, דממילא אם לא היה לימוד לא לכאן ולא לכאן האיך היה מסתבר דהיורש או כאביו או לאו כאביו, וצ״ע.

דף ב ע״ב

ג. **בגמ׳ לאתויי סומא באחת מעיניו ודלא כי האי תנא דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום ר׳ יהודה סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו.** היינו דכשם שהקב״ה בבואו לראות את ישראל באים לפניו, בב׳ עיניו הוא רואה אותם, כך מי שבא ליראות היינו דווקא מי שבא עם שתי עיניו, ומי שאין לו אלא עין אחת, דהיינו סומא באחת מעיניו אינו חייב ליראות. אבל קשה דהיכן מצינו דהקב״ה יש לו ב׳ עיניים, וכי צורת פנים יש לו כביכול להקב״ה, ומה הוא הדמיון שבא לראות בשתי עיניו. וצריך לומר דאין כוונת ר׳ יוחנן בן דהבאי דיש לו להקב״ה ב׳ עיניים, אלא כוונתו שהקב״ה רואה בכל יכולתו, ואין לו איזה חסרון בראייתו, ולכך גם בעינן שהבא ליראות יבוא רק עם אין לו איזה חסרון בראייתו, וכלפי

האדם היינו ב' עיניים ולא סומא באחת מעיניו דהוא אינו חייב ליראות. ובזה גם יצורץ עוד קושיא, דלכאורה היות והקב"ה רואה בכל העולם כולו, אולי לא יהא חייב אדם לבוא כיון דאינו שווה בראייתו אל הקב"ה, שהרי האדם אינו רואה בכל העולם, דבעינן לראות דומיא דליראות. ולפי דברינו ניחא, דמה שלמדנו מיראה יראה דבעינן שלא יחסר אצל הבא ליראות מראייתו כלום כמו בהקב"ה שבא לראות דאין חסר לו כלום בראייתו. אבל לפי זה צריך ביאור מה יהא באדם שכן רואה בשתי עיניו אך אינו רואה ברור, או שנפגם קצת ראייתו, דלכאורה יש לו חסרון בעיניו ואולי נמעטו מיראה יראה. וצריך לומר דדווקא חסרון ניכר כסומא באחת מעיניו הוא דנתמעט מיראה יראה ולא כל חסרון קטן שאינו ניכר.